

Asia: VN/27263/2023

Lausuntopyyntö nuorisorangaistussääntelyn kehittämistä koskevasta työryhmämietinnöstä

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Esityksessä on otettu kiitettävällä tavalla huomioon nuorisorangaistuksen soveltamiskäytännöstä saatu tutkimustieto sekä näissä selvityksissä paikannetut soveltamisongelmat. Niistä suurin osa palautuu viranomaisprosesseihin sekä vaiheisiin ennen itse rangaistuksen määräämispäätöstä. Seuraamusselvityksen laatimista ja sisältöä koskeviin säännöksiin tehtävät muutokset, nuorille suunnattujen seuraamusvaihtoehtojen soveltuvuuden tarkempi läpikäynti, nuorisorangaistuksen sisältöön lisättäviksi ehdotetut osiot, sekä mahdollisuus suorittaa osa rangaistuksesta hoitamalla päihteiden ja riippuvuuksien ongelmallista käyttöä ovat kaikki erinomaisen tervetulleita muutoksia. Ehdotus laajentaa rangaistuksen käyttö tilanteisiin, joissa suurempi paino on myös rikoksen moitittavuudella, on sekin hyvin perusteltu.

Rangaistuksen käyttöehtojen kannalta muodollisesti merkittävin muutos on seuraamuksen keston korottaminen vuodesta kahteen vuoteen. Tuon ehdotuksen osalta ohessa pari mietelmää.

Enimmäiskeston nostamista perustellaan havainnoilla, joiden mukaan näyttäisi siltä, että nykyinen vuoden kato rajoittaa käytännössä nuorisorangaistuksen käyttöä erityisestä seuraamuksen kannalta olennaisissa ryöstörikoksissa. Esityksen sivulla 100 todetun mukaan ”Tästä syystä vaikuttaisi perustellulta pidentää nuorisorangaistuksen mahdollista kestoja, jolloin sen käyttöala laajenisi luontevammin myös sellaisiin tilanteisiin, joissa harkittavaksi tulisi muutoin yli vuoden pituinen ehdollinen vankeusrangaistus mahdollisine oheisseuraamuksineen.” Tällöin tavallaan oletetaan, että kestoiltaan samanmittaiset nuorisorangaistus ja ehdollinen vankeusrangaistus jotenkin ”vastaisivat toisiaan” ja olisivat vaihdettavissa, jos nuorisorangaistuksen muut ehdot täyttyvät.

Nuorirangaistuksen keston nostaminen kahteen vuoteen vahvistaa, joka on myös ehdollisen vankeuden enimmäisrajaa, tätä päättelyä. Toisaalta, kuten esityksessä viitatussa tutkimuksessa todetaan, valvonnalla tehostetun ehdollisen sanktioankaruus ei varioi samalla tavalla, kuin nuorisorangaistuksen, koska ehdollisen olennaisena sisältönä oleva valvonta on aina saman mittainen. Siten tuomioiden pituuden kasvaessa ehdollisen ja nuorisorangaistuksen välinen ero korostuu, sillä nuorisorangaistuksen kesto varioi suuremmin nuorisorangaistuksen intensiteettiä. Kun taas

valvonnalla tehostetun ehdollisen vankeuden ”peruskomponentti” (valvonta) säilyy samana). Tältä pohjalta olisi hyvin ajateltavissa jo nykyisen lainsäädännön puitteissa, että nuorisorangaistuksen käyttöala olisi ulotettavissa myös 12 kuukauden ylittäviin. Tätä tukisi myös raportissa viitatus syyttäjäkyselyn tulokset, joiden mukaan valtaosa syyttäjistä piti 12 kuukauden nuorisorangaistus seuraamuksena vuoden ja 6 kuukauden mittaista ehdollista vankeutta valvontoineen ankarampana (ks. Lappi-Seppälä, Selvityksiä... s.186-187).

On joka tapauksessa ilmeistä, että nuorisorangaistuksella on käyttämätöntä käyttöalaa rikoksissa, joista nykyään tuomitaan yli vuoden mittaisia ehdollisia vankeusrangaistuksia. Ehdotuksen tavoite sisällyttää nämä tapaukset soveltamisalan piiriin onkin hyvin perustelu. Toisaalta tavoitteeseen olisi periaatteessa mahdollista myös pyrkiä höllentämällä nuorisorangaistuksen ja ehdollisen välistä ehdollisen kestoon perustuvaa kytkeymää, jolle on muutoinkin vaikea esittää teoreettisesti kestävä perustetta. Enimmäiskeston kaksinkertaistaminen on muutoksena myös varsin raju ja kahden vuoden mittainen lähtökohtaisesti intensiiviseksi suunniteltu seuraamus sisällöltään huomattavan ankara. Tästä mahdollisesti aiheutuvia ongelmia osaksi kyllä helpottaa lakiin otettavaksi ehdotettu jälkikäteinen mahdollisuus lieventää täytäntöönpanon intensiivisyyttä. Mutta kuitenkin vasta kun seuraamuksesta on suoritettu kaksi kolmasosaa ja vähintään neljä kuukautta. Kahden vuoden nuorisorangaistuksessa tämä tarkoittaisi vuoden ja neljä kuukautta kestävä intensiiviseksi tarkoitettua seuraamusta, mikä tuntuu jopa jossain määrin epärealistiselta.

Ajatus, että nuorisorangaistus tulisi käytettäväksi ehdollisen vankeuden koko sovellutusalueella, ja ulottuisi tässä siis nykyistä pidemmälle, on kannatettava. Siihen pääsemiseksi voi olla myös käytännössä tarpeen (joskaan ei teoreettisesti välttämätöntä) nostaa myös seuraamuksen muodollista kestonajaa. Mutta edellä esitetyin syin tässä voisi hyvinkin riittää esitettyä selvästi vähäisempikin nosto. Korostamalla kuitenkin samalla, että tarkoitus on kattaa ehdollisen rangaistuksen koko käyttöala. Näin myös vältettäisiin tarpeettoman muodolliseksi kehittyvä kytkeymä ehdollisen mitan ja nuorisorangaistuksen keston välillä.

Seuraamuksen käytön kannalta merkittävimmät ratkaisut liittyvät kuitenkin itse seuraamusselvitysprosessiin ja syyteharkintavaiheeseen. Näihin käytäntöihin esitetään lukuisia muutoksia ja tarkennuksia. Ne kaikki vaikuttavat perustellulta. Syyttäjäporras tulee edelleen jäämään avainasemaan, eikä siihen olla esittämässä muutosta. Mikäli tahdotaan päästä varsin kunnianhimoisina pidettäviin tapausmääriin (100-150), sivun 126 huomio ennakkollisen koulutuksen tarpeesta on enemmän kuin paikallaan.

Helsingissä 2.12.2025

Tapio Lappi-Seppälä

Lappi-Seppälä Sampo
Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti